

Förhistoria vid E20

Etapp Kristineholm-Bälinge

Arkeologisk utredning
Bälinge-Nygård 1:4 m fl i Bälinge socken
Alingsås kommun
Johanna Lega
Lödöse museum
Rapport 2013:7

Förhistoria vid E20

Etapp Kristineholm-Bälinge

Arkeologisk utredning

Bälinge-Nygård 1:4 m fl i Bälinge socken, Alingsås kommun

Lödöse museum Rapport 2013:7

Författare Johanna Lega
Grafisk form och Layout Johanna Lega
Omslagsbild Foto taget av Mats Hellgren. Fotot visar E20 i Bålinge socken

Västarvet/Lödöse museum
Museiveägen 1
463 71 Lödöse
Telefon 010-441 43 80
Fax +460520 660047
Hemsida www.vastarvet.se

Innehåll

Sammanfattning	7
Bakgrund	7
Landskap och fornlämningsmiljö	7
Arkivuppgifter	9
Syfte och Metod	9
Resultat	10
Område 1	11
Område 2	12
Område 3	13
Område 4	14
Solitär härd	15
Slutsats.....	15
Tekniska och administrativa uppgifter	16
Figurförteckning.....	17
Tabellförteckning	17
Färdigställda rapporter 2013	18

Fig 1. Karta över Västra Götalands län med platsen för utredningen markerad med en cirkel.

Sammanfattning

Med anledning av planerad ombyggnation av E20 mellan Kristineholm och Bälinge genomförde Västarvet kulturmiljö/Lödöse museum en arkeologisk utredning i september 2012. Ett stort antal sökschakt grävdes på topografiskt fördelaktiga lägen i landskapet, vilket resulterade i 4 nya områden med boplatslämningar samt en solitär härd. Lämningarna bestod av härdar, sotfläckar, kulturlagerrester, en ugn en grop samt ett stolphål.

Bakgrund

I september 2012 utförde Västarvet kulturmiljö/Lödöse museum en arkeologisk utredning i Alingsås kommun med anledning av planerad utbyggnad av E20. Undersökningen utfördes på uppdrag av Trafikverket och berörde etappen Kristineholm-Bälinge i Bälinge socken. Projektansvarig var Mats Hellgren och övriga medverkande var Andreas Åhman och Pernilla Morner, samtliga vid Lödöse museum.

Fig 2. Foto av Mats Hellgren över landskapet i den östra delen av undersökningsområdet.

Landskap och fornlämningsmiljö

Landskapet kring utredningsområdet präglas till största delen av åker- och hagmark men innehåller även partier av skog. Den aktuella ytan var ca 1,5 km lång och upp till 400 m bred, totalt 46 hektar.

Inom undersökningsområdet fanns 11 sedan tidigare kända fornlämningar. Dessa bestod av tre högar (Alingsås 72, 73:1, 73:2), 6 stensättningar (Alingsås 71, Bälinge 7:2, Bälinge 6:1-3, Bälinge 11:1, 11:2, 11:4) och två domarringar (Bälinge 7:1 och 11:3). Flera av lämningarna var dock osäkra enligt inventeringen och vid utredningen kontrollerades dessa med avsikt att avgöra dess fornlämningsstatus. Strax väster om utredningsområdet fanns även två metalltida boplatser registrerade (Alingsås 279 och Bälinge 47) samt en medeltida borganläggning (Alingsås 75). Fornlämningsbilden i närområdet samt bra topografiska lägen medförde att sannolikheten att påträffa förhistoriska lämningar var stor.

Fig 3. Karta över utredningsområdet i skala 1:15 000 med utredningsområdet samt kända fornlämningar markerade.

Arkivuppgifter

Enligt historiskt kartmaterial (Bälunge sn 1849 och Nygårds inägor 1803) ligger undersökningsområdet på marker som vid den tiden hörde till Rusthållet Nygård samt Hemmanet Tokebacka. Den senare finns belagd sedan 1540 i Skara stifts kyrkliga jordebok. De nyupptäckta fornlämningarna (Område 1-4) var belägna inom dåtidens åker- och ängsmark.

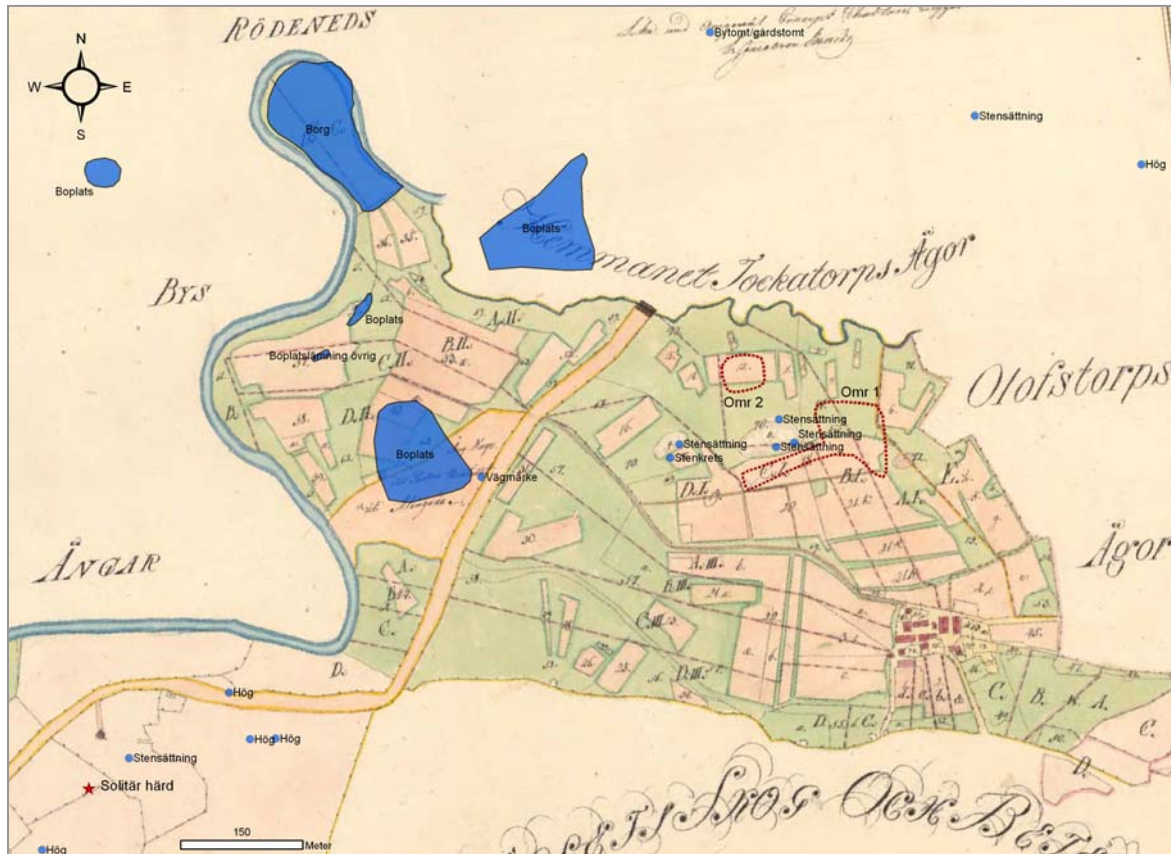

Fig 4. Karta från 1803 över Rusthållet Nygårds inägor vid storskiftet. På kartan är även fornlämningsutdrag från FMIS samt två av utredningens nyupptäckta fornlämningar markerade.

Syfte och Metod

Undersökningens syfte var att utreda om det fanns okända fornlämningar inom det berörda området. Nyupptäckta fornlämningar skulle bedömas för att kunna tilldelas en fornlämningsstatus och målsättningen var att alla fornlämningar inom utredningsområdet skulle vara kända vid undersökningens slut.

Undersökningen inleddes med en inventering av skogsbeklädda partier. Därefter bestämdes var insatserna med grävmaskin skulle genomföras. Med hjälp av bandmaskin med planskopa grävdes 140 sökschakt på topografiskt intressanta lägen i landskapet. Totalt undersöktes en yta av 2 357 m². Samtliga schakt och anläggningar inmättes digitalt med hjälp av GPS med nätverks RTK-korrektion.

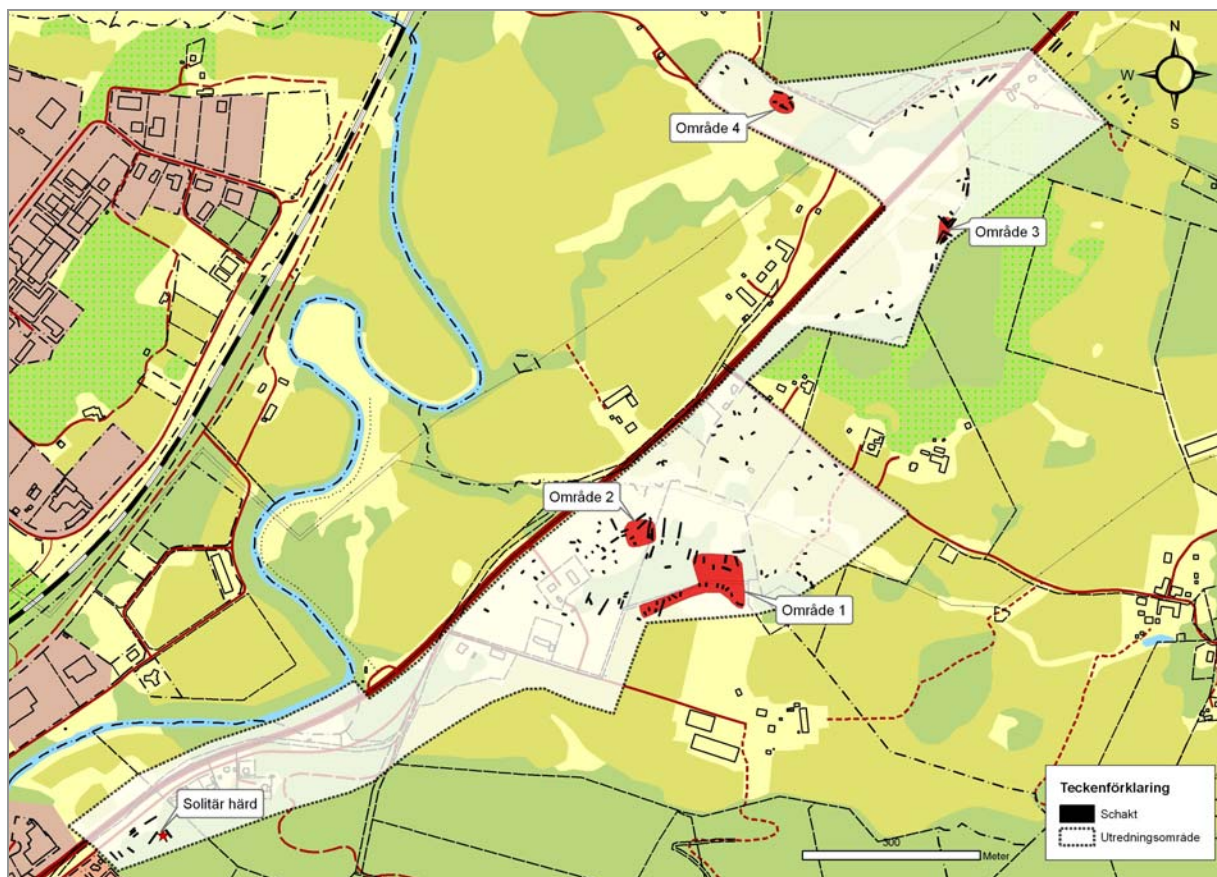

Fig 5. Karta som visar undersökningens grävda schakt. Inom de markerade områdena 1-4 påträffades boplatzlämningar.

Resultat

Vid undersökningen påträffades 4 områden med lämningar av boplatsskikt samt ett område med en solitär härd. Boplatssyftorna benämndes som "Område 1-4" i väntan på fornlämningsnummer. Storleken på de anläggningar som legat i schaktkanten och endast delvis tagits fram har angetts med ett ungefärligt värde som dock kan vara till hjälp vid senare identifikation. Eftersom det inte fanns några tveksamheter gällande påträffade anläggningarnas status som förhistoriska utfördes inga profilgrävningar. Inom utredningsområdet fanns det nio fornlämningar registrerade som osäkra. Efter undersökningen kunde samtliga av dessa avskrivas.

RAÄ nr	Typ	bedömning	Undersökningsresultat
Bälinge 6:2	Stensättning	Övrig kulturhistorisk lämning	Naturbildning
Bälinge 6:3	Stensättning	Bevakningsobjekt	Naturbildning
Bälinge 7:2	Stensättning	Övrig kulturhistorisk lämning	Naturbildning
Bälinge 11:1	Stenkrets	Övrig kulturhistorisk lämning	Naturbildning
Bälinge 11:2	Stensättning	Övrig kulturhistorisk lämning	Naturbildning

Bälinge 11:3	Stenkrets	Övrig kulturhistorisk lämning	Naturbildning
Bälinge 11:4	Stensättning	Övrig kulturhistorisk lämning	Naturbildning
Alingsås 71:1	Stensättning	Fast fornlämning	Naturbildning
Alingsås 72:1	Hög	Fast fornlämning	Recent

Tabell 1. Resultat från kontrollen av de osäkra fornlämningarna inom utredningsområdet.

Område 1

Inom ett hagmarksområde på 180x100 m i öst-västlig riktning påträffades ett flertal boplatzrelaterade lämningar i form av 13 härdar, en grop, en mörkfärgning, en ugnslämning samt kulturlagerrester. Ingen närmare undersökning av anläggningarna utfördes. I samband med handrensning påträffades fyndmaterial i form av keramik och slagg vilka återdeponerades.

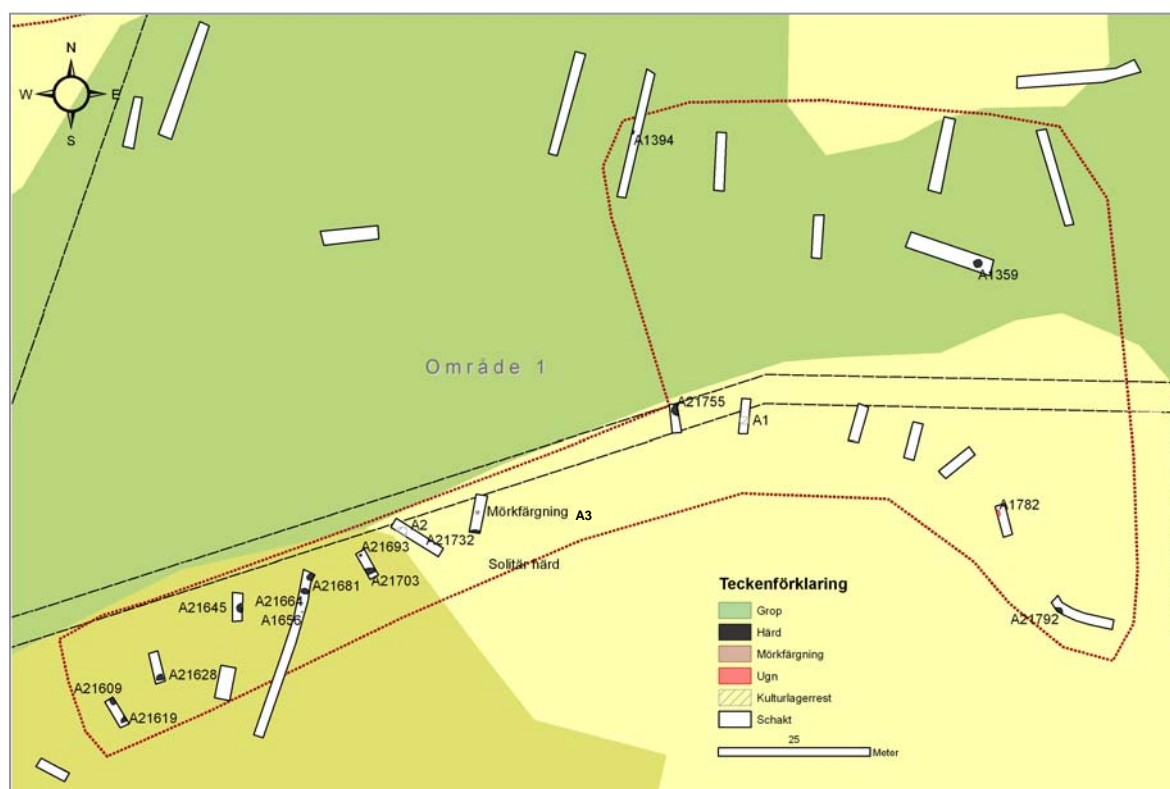

Fig 6. Planritning över schakt och anläggningar i område 1.

ID	Typ	Storlek i diameter	Beskrivning
A1359	Härd	omkring 0,69 m	
A1394	Härd		
A1656	Grop	omkring 0,35	
A1782	Ugn	omkring 1 m	Rikligt med slagg, bränd lera samt skärvig sten
A21609	Härd	omkring 1,3 m	Skärvig sten
A26119	Härd	omkring 0,8 m	Skärvig sten
A21628	Härd	omkring 1,2 m	Skärvig sten

A21645	Härd	omkring 1,5 m	
A21664	Härd	omkring 1,3 m	Enstaka skärviga stenar
A21681	Härd	omkring 1,5 m	Enstaka skärviga stenar, rikligt med kol
A21693	Härd	omkring 0,5 m	Enstaka skärviga stenar, keramik
A21703	Härd	omkring 1,5 m	Ev. 2 anläggningar, skärvig sten
A21732	Härd	omkring 1,8 m	Rikligt med skärvig sten
A21755	Härd/Kokgrop	omkring 1,9 m	Rikligt med skärvig sten
A21792	Härd	omkring 1,6 m	Enstaka skärviga stenar
A1	Kulturlagerrest	1,2 m bred, längd okänd	Sotig sand samt kolstänk
A2	Kulturlagerrest	2 m bred, längd okänd	Mörkbrun sand, kolstänk, enstaka skärviga stenar, keramikfynd
A3	Mörkfärgning	0,54 m	

Tabell 2. Anläggningar i område 1.

Område 2

Inom ett hagmarksområde på 50x40 m i öst-västlig riktning påträffades boplatslämningar i form av två härdar och en oidentifierad mörkfärgning.

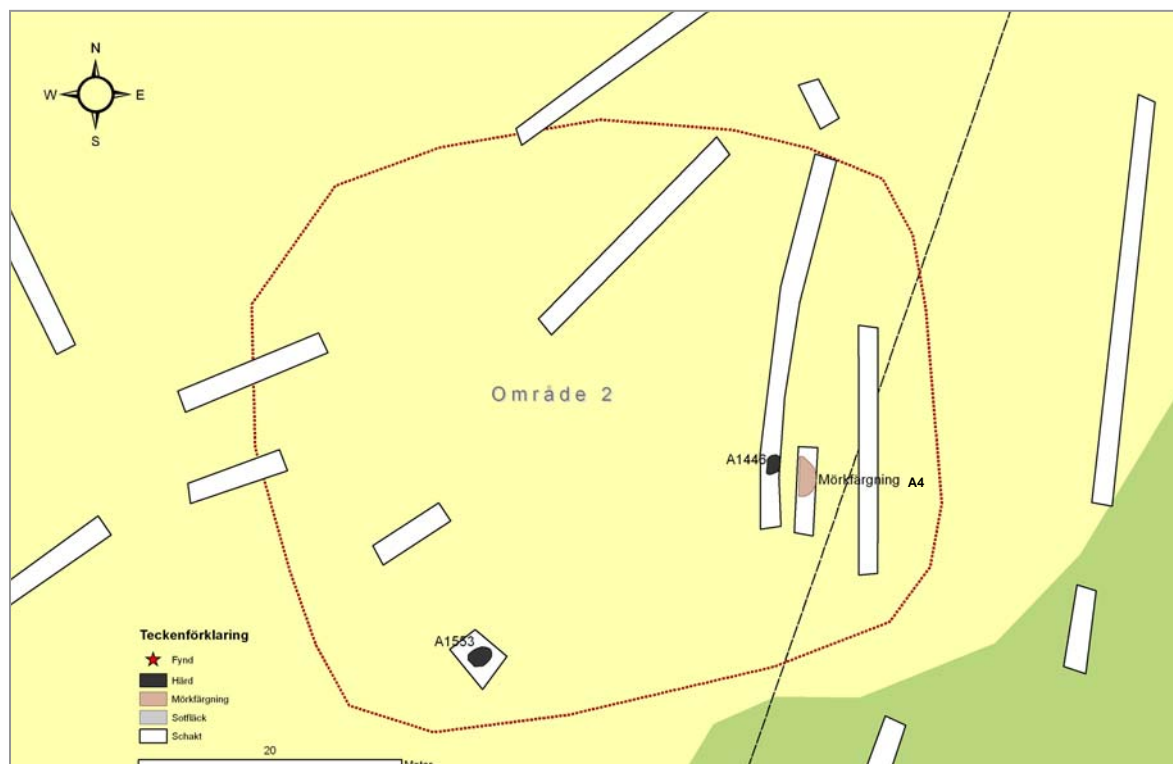

Fig 7. Planritning över schakt och anläggningar i område 2.

ID	Typ	Storlek i diameter	Beskrivning
A1446	Härd	omkring 1,7 m	
A1553	Härd	omkring 1,8 m	
A4	Mörkfärgning	omkring 3 m bred, längd okänd	

Tabell 3. Anläggningar i område 2.

Område 3

Inom ett 40x20 m stort hagmarksområde i nord-sydlig riktning påträffades boplatslämningar i form av en härd och en sotfläck. Därutöver påträffades i samband med handrensning en skärva neolitisk keramik (F1264). Denna tillvaratogs och registrerades av Lödöse museum.

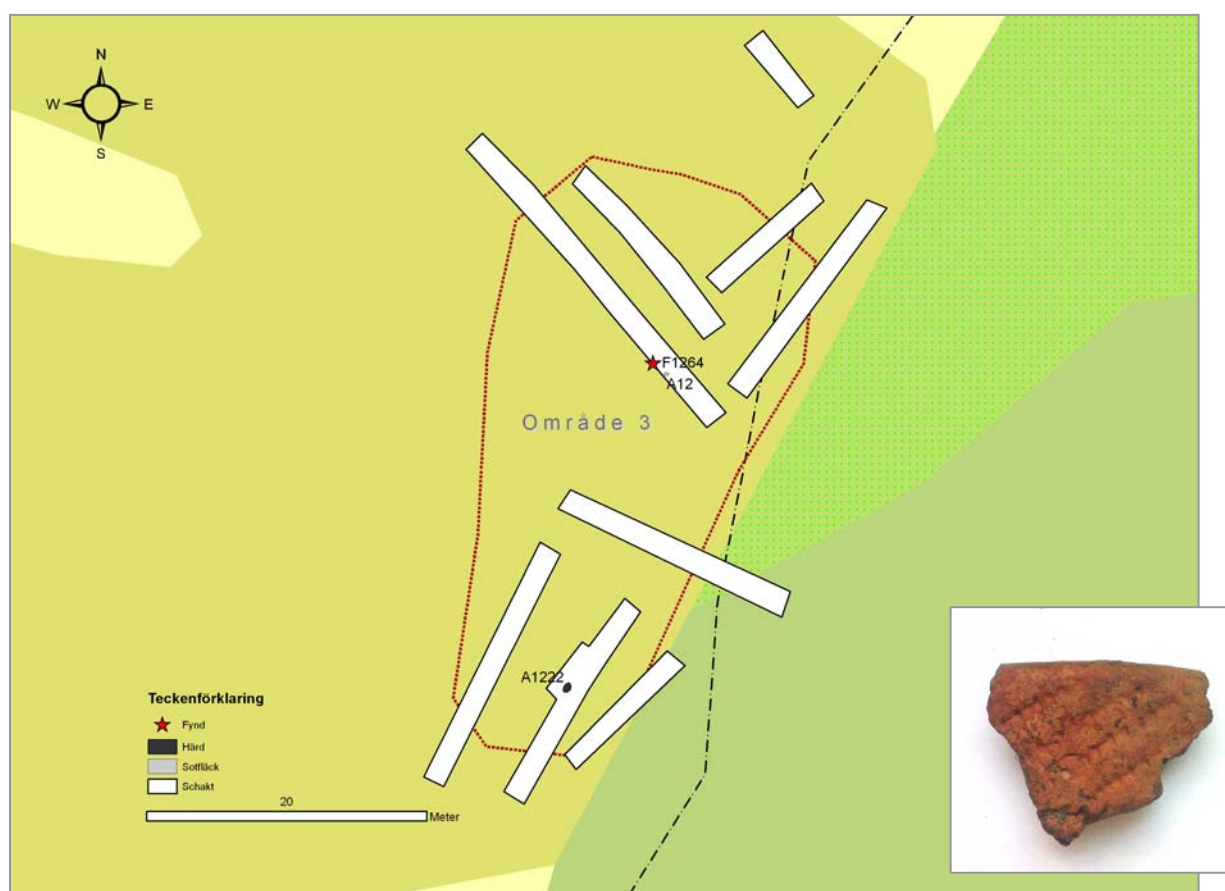

Fig 8. Planritning över schakt och anläggningar i område 3 samt fotografi av den neolitiska skärvan.

ID	Typ	Storlek i diameter	Beskrivning
A12	Sotfläck	omkring 0,35m	
A1222	Härd	omkring 0,8 m	

Tabell 4. Anläggningar i område 3.

ID	Typ	Vikt i g	Beskrivning
F1264	Keramik	7,5	Mynning

Tabell 5. Fynd i område 3.

Fig 9. Foto över söschakten i område 3 mot öster.

Område 4

Inom ett 40x30 m stort hagmarksområde i nordvästlig-sydostlig påträffades två härdar och två sotfläckar.

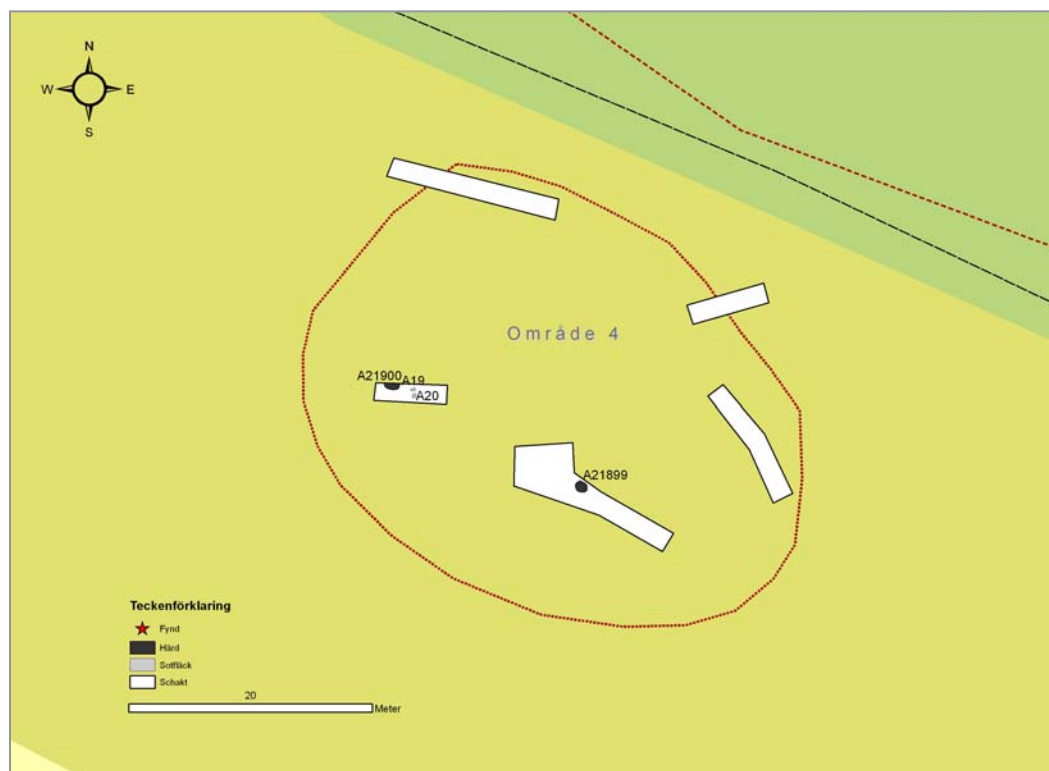

Fig 10. Planritning över schakt och anläggningar i område 4.

ID	Typ	Storlek i diameter	Beskrivning
A19	Sotfläck	0,36 m	
A20	Sotfläck	0,38 m	
A21899	Härd	omkring 1 m	
A21900	Härd	omkring 1,4 m	

Tabell 6. Anläggningar i område 4.

Solitär härd

I sydvästra delen av utredningsområdet framkom en härd (A1851) och en osäker stolphålsliknande anläggning (A1808). Härden var 1,22 x 0,66 m stor och bestod av sot, kol och enstaka skärviga stenar. Stolphålet var 0,25 m i diameter och bestod av mörkbrun sand. På grund av att det inte framkom några ytterligare anläggningar inom området ansågs det inte nödvändigt med ytterligare åtgärder.

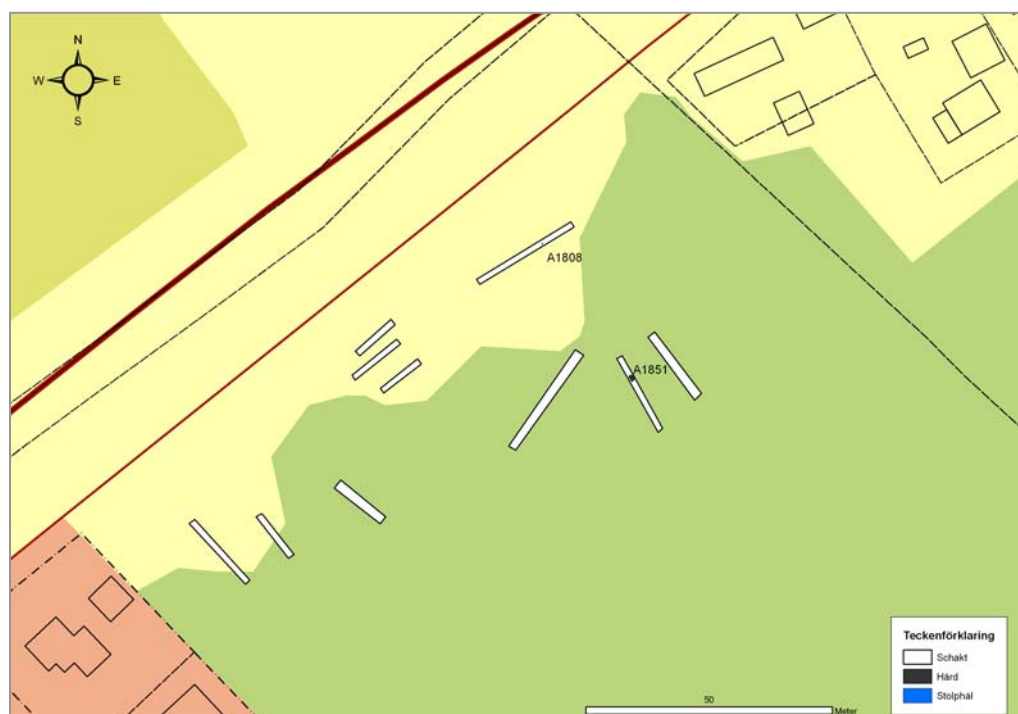

Fig 11. Planritning över schakt och anläggningar i den sydvästra delen av utredningsområdet, i anslutning till den solitära härden.

Slutsats

Inom utredningsområdet påträffades 4 områden med förhistoriska boplatsslämningar samt ett område med en solitär härd. Dessa fornlämningar har anmälts till FMIS för registrering och benämns område 1-4 i väntan på fornlämningsnummer.

Schakten inom område 1 gav den största anläggningstätheten. Här påträffades ett 20-tal anläggningar i form av härdar, rester av kulturlager, en ugn, en grop samt en mörkfärgning. Med tanke på detta är det sannolikt att det finns ett stort antal anläggningar inom området. I område 2 påträffades två härdar och en mörkfärgning. Område 3 innehöll en härd och en sotfläck samt fynd i form

av en mynningsskärva från ett neolitiskt kärl. I område 4 påträffades två härdar samt två sotfläckar.

Västarvet kulturmiljö/Lödöse museum anser att ytterligare undersökningar är nödvändiga om ytorna inom område 1-4 ska exploateras.

Tekniska och administrativa uppgifter

Länsstyrelsen dnr:	431-21743-2012
Västarvet dnr:	VA 109-2013
Projektnr:	10970
Län:	Västra Götalands län
Kommun:	Alingsås
Socken:	Bälinge
Fastighet:	Nygård-Bälinge 1:4 m fl
Ekonomisk karta:	7C 5c
Koordinater:	X 6428532 Y 1309420
Koordinatsystem:	RT90 2,5 gon V
Uppdragsgivare:	Trafikverket
Ansvarig institution:	Västarvet/Lödöse museum
Projektansvarig:	Mats Hellgren
Fältarbetstid:	2012-09-24 till 2012-09-28

Figurförteckning

Figur 1 Karta över Västra Götalands län med platsen för utredningen markerad med en cirkel.

Figur 2. Foto av Mats Hellgren över landskapet i den östra delen av undersökningsområdet.

Figur 3. Karta över utredningsområdet i skala 1:15 000 med utredningsområdet samt kända fornlämningar markerade.

Figur 4. Karta från 1803 över Rusthållet Nygårds inägor vid storskiftet. På kartan är även fornlämningsutdrag från FMIS samt två av utredningens nyupptäckta fornlämningar markerade.

Figur 5. Karta som visar undersökningens grävda schakt. Inom de markerade områdena 1-4 påträffades boplatslämningar

Figur 6. Planritning över schakt och anläggningar i område 1.

Figur 7. Planritning över schakt och anläggningar i område 2.

Figur 8. Planritning över schakt och anläggningar i område 3 samt fotografi av den neolitiska skärvan.

Figur 9. Foto över sökschakten i område 3 mot öster.

Figur 10. Planritning över schakt och anläggningar i område 4.

Figur 11. Planritning över schakt och anläggningar i den sydvästra delen av utredningsområdet, i anslutning till den solitära härden.

Tabellförteckning

Tabell 1. Resultat från kontrollen av de osäkra fornlämningarna inom utredningsområdet.

Tabell 2. Anläggningar i område 1.

Tabell 3. Anläggningar i område 2.

Tabell 4. Anläggningar i område 3.

Tabell 5. Fynd i område 3.

Tabell 6. Anläggningar i område 4.

Färdigställda rapporter 2013

- 2013:1 Arkeologiska undersökningsresultat från Vitteneboplatsen, RAÄ Norra Björke 57, Trollhättans kommun, Västergötland.
Anders Berglund, Tina Fors
- 2013:2 Arkeologisk förundersökning gällande RAÄ Tranemo 537:1, 539, 540, 541 och 543. Tranemo kommun, Västergötland.
Pernilla Morner
- 2013:3 Arkeologisk förundersökning av nyupptäckt fornlämning invid Slumpån. Lilla Edets kommun, Västergötland.
Pernilla Morner
- 2013:4 Upptäckten av en medeltida gårdslämning. Arkeologisk efterundersökning av fyndplats inom fastigheten Velanda 1:1, Gärdhem socken, Trollhättan kommun, Västergötland.
Mats Hellgren
- 2013:5 Arkeologisk förundersökning gällande RAÄ Borås 49, 113, 133, 135, 136, 137, 138, Borås kommun, Västergötland.
Mats Hellgren
- 2013:6 Borgen på Loholmen. Arkeologisk delundersökning på ön Loholmen i sjön Anten i Alingsås kommun. RAÄ 2, Långared socken. Västergötland.
Pernilla Morner & Andreas Åhman
- 2013:7 Förhistoria vid E20. Etapp Kristineholm-Bälinge. Arkeologisk utredning, Bälinge-Nygård 1:4 m fl i Bälinge socken, Alingsås kommun. Västergötland.
Johanna Lega

